

Obradom przysłuchiwała się kadra i słuchacze Centrum Szkolenia Straży Granicznej. Konferencja spełniła zatem również zadanie dydaktyczne w stosunku do dzisiejszych służb odpowiedzialnych za przygotowanie kadr, którym powierza się czuwanie nad granicą naszego państwa.

Kierownictwu Centrum Szkolenia SG, a szczególnie mjr. dr. Lechowi Grochowskiemu, należą się słowa uznania za podjęcie się trudu zorganizowania konferencji, za zaproszenie do udziału w niej wybitnych historyków — specjalistów oraz za inicjatywę wydania drukiem planu konferencji, która oby jak najszybciej została uwieńczona powodzeniem.

Mirosław Jan Rubas

I OGÓLNOPOLSKIE FORUM HISTORYKÓW WOJSKOWOŚCI W POZNANIU

Z inicjatywy Zakładu Historii Wojskowej Instytutu Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 6.12.1994 r. w siedzibie poznańskiej uczelni odbyło się I Ogólnopolskie Forum Historyków Wojskowości. Uczestniczyli w nim przedstawiciele tej nauki ze wszystkich najważniejszych ośrodków w kraju.

W roli gospodarza wystąpił prof. dr hab. Karol Olejnik, dziekan Wydziału Historycznego UAM i kierownik zakładu historii wojskowej. Przywitał on uczestników oraz otworzył konferencję.

Prof. dr hab. Benon Miśkiewicz (UAM), autor wydanego drukiem „Memoriału w sprawie stanu i potrzeb nauki historyczno-wojskowej w Polsce”¹, przedstawił główne jego założenia. W ostatnich latach nastąpiły stosunkowo duże zmiany wśród kadry historyków wojskowości. Odeszli zasłużeni profesorowie tworzący tę dyscyplinę po II wojnie światowej. Zmarli: Władysław Bortnowski, Tadeusz Jędruszczak, Stefan M. Kuczyński, Andrzej Zahorski, Andrzej Nadolski, Jan Pachonński, Marian Porwit, Janusz Woliński. Znaczny procent kadry odszedł na emeryturę. Miejsce po nich zajmują często ich wychowankowie.

Z przeprowadzonej wiosną 1994 r. przez Zakład Historii Wojskowej UAM ankiety i dodatkowego rozpoznania wynika, że badania nad dziejami wojska prowadzi obecnie około 120 osób, w tym 48 samodzielnych pracowników nauki. W uczelniach cywilnych bada tę problematykę ok. 60 pracowników, w tym 25 samodzielnych. Również ponad sześćdziesięciu prowadzi także badania w instytucjach wojskowych, w tym 23 samodzielnych pracowników nauki. W placówkach wojskowych 13 samodzielnych badaczy zatrudnionych jest w WIH (uwzględniono tylko zatrudnionych na pierwszym etacie), 4 w Akade-

¹ Czytamy tam m.in.: „Obecnie historia wojskowa przeżywa typowy, trudny dla całej nauki okres, na który składa się wiele czynników. Całokształt problemów wynika z przebudowy ustroju państwa i zmiany świadomości naszego społeczeństwa. Zaistniała potrzeba weryfikacji niejednego wcześniejszego sformułowania. Stopniowo dokonuje się też wymiana badaczy zajmujących się dziejami wojskowości, głównie w placówkach naukowych wojska. Niemały wpływ na stan nauki historyczno-wojskowej ma też wprowadzony nowy system dotowania nauki”. B. Miśkiewicz, *Memoriał w sprawie stanu i potrzeb nauki historyczno-wojskowej w Polsce*. Wyd. UAM, Poznań 1994, s. 2 i nast.

mii Obrony Narodowej, po jednym w WAT, AMW i WAM oraz 3 w wyższych szkołach oficerskich.

Bardzo ważne dla dalszego rozwoju historii wojskowej są seminaria doktorskie. Odnotowano ich 14, a prowadzone są w: Wojskowym Instytucie Historycznym, Akademii Obrony Narodowej, Uniwersytecie Warszawskim i jego filii w Białymstoku, Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza, Uniwersytecie Wrocławskim, Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika, Wyższej Szkole Pedagogicznej w Słupsku, w Wyższej Szkole Rolniczo-Pedagogicznej w Siedlcach, Wyższej Szkole Inżynierskiej w Koszalinie i WOSR w Jeleniej Górze. W ostatnich 5 latach wypromowano 21 doktorów w specjalności historia wojskowa. Ponadto w 10 uczelniach prowadzone są seminaria, których przedmiotem są dzieje wojskowości.

Niepokój budzi niewielka grupa osób prowadząca studia z zakresu powszechnych dziejów wojskowości.

Nierównomiernie rozkładają się też zainteresowania współczesnych badaczy dziejami wojskowości polskiej. Tylko 3 badacze zajmuje się dziejami wojskowymi Polski średniowiecznej, zainteresowanie wiekami XVI—XVII deklarują 4 badacze, zaś XVIII—XIX wiekiem — 3. Przełom XIX—XX w. studiuje 10 osób. Więcej, bo 15 badaczy zajmuje się okresem dwudziestolecia międzywojennego, ze szczególnym uwzględnieniem kampanii wrześniowej 1939 r. Najwięcej osób (25) zajmuje się problematyką II wojny światowej. Kilkunastu naukowców bada okres po 1945 roku. Podejmowane są też specjalistyczne studia, m.in. na dziejami uzbrojenia i techniki wojskowej w Polsce.

Nastąpił też rozwój biografistyki wojskowej, co szczególnie cieszy, wobec dotychczasowych zaniedbań na tym polu.

Prof. dr hab. Andrzej Ajnenkiel — dyrektor Wojskowego Instytutu Historycznego przedstawił działalność tej czołowej w Polsce placówki zajmującej się badaniami historyczno-wojskowymi. Instytut zatrudnia 38 pracowników naukowych i posiada 3 zakłady: 1) polskiej historii wojskowej od czasów najdawniejszych do 1939 r., 2) drugiej wojny światowej i 3) powojennej historii wojskowej. Najważniejsze kierunki badań prowadzonych w WIH:

- dzieje wojen i wojskowości polskiej od czasów najdawniejszych do 1939 r.;
- historia polskiej techniki wojskowej;
- historia II wojny światowej, ostatnio ze szczególnym uwzględnieniem Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie i losów jeńców polskich w ZSRR;
- dzieje Ludowego Wojska Polskiego 1943—1983, w tym zagadnienia stalinizmu w naszym wojsku;
- opracowanie atlasu do historii wojskowości.

Znaczną część pracy WIH pochłaniają przedsięwzięcia usługowe (najczęściej ekspertyzy) na rzecz wojska i centralnych instytucji administracji. Instytut organizuje konferencje rocznicowe, sympozja i kolokwia związane z tradycjami naszego oręża. Utrzymuje w różnych formach kontakty naukowe ze środowiskami historyków wojskowych z Belgii, Francji, Hiszpanii, Holandii, Niemiec, USA, Włoch i innych państw.

W roku 1995 WIH zorganizuje szereg sesji naukowych, dotyczących m.in. 50 rocznicy zakończenia II wojny światowej, 75 rocznicy bitwy warszawskiej. W dwa lata później, w 75-lecie powstania służby historyczno-wojskowej WIH planuje zorganizowanie I Kongresu Historii Wojskowej z udziałem badaczy z kraju i z zagranicy.

Prof. Ajnenkiel zapowiedział także zorganizowanie jesienią 1995 r. ogólnopolskiego konwersatorium na temat metodologii prac badawczych w zakresie historii wojskowej. Dyrektor WIH zadeklarował ponadto gotowość tej placówki do przejęcia na siebie roli centrum gromadzenia i upowszechniania

informacji o podjętych i zrealizowanych przez poszczególne ośrodki w kraju pracach badawczych. Będzie to jednak możliwe tylko wtedy, gdy ośrodki te będą regularnie i we właściwych terminach przysyłać odpowiednie dane.

Prof. dr hab. Waldemar R e z m e r z Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika omówił działalność ośrodka toruńskiego. Dziejami wojskowymi na Pomorzu oraz historią uzbrojenia zajmuje się Zakład Historii Wojskowej UMK i Zakład Historii Pomorza i Krajów Bałtyckich Instytutu Historii PAN. Prof. Rezmer wskazał na duże możliwości współpracy z historykami państw powstałych po b. ZSRR, wystąpił z wnioskiem opracowania informatora o badaczach zajmujących się historią wojskową.

Dr Grzegorz Ł u k o m s k i przedstawił informację o funkcjonowaniu Pracowni Słownika Biograficznego „Kawalerowie Virtuti Militari 1792—1945” w Instytucie Zarządzania i Marketingu w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Koszalinie. Placówka ta skupia ponad 20 cywilnych i wojskowych historyków z różnych placówek krajowych i zagranicznych.

Prof. dr hab. Janusz W o j t a s i k (WIH) wskazał na możliwości kontynuacji badań w zakresie polskich powstań narodowych. Między innymi dotychczas nie opracowano biografii generałów: Józefa Dwernickiego, Józefa Chłopickiego, Romualda Traugutta. Brak jest również doktorantów zajmujących się okresem wcześniejszym, zwłaszcza średniowieczem.

Prof. dr hab. Wiesław M a j e w s k i (WIH) przedstawił rolę Wacława Tokarza, Mariana Kukiela, Stanisława Herbsta i Mariana Porwita jako klasyków polskiej historii wojskowej. Na tle ich osiągnięć krytycznie ocenił stan tej nauki w okresie kilkudziesięciu minionych lat.

Drugą co do wielkości placówką, po WIH, jest Akademia Obrony Narodowej, a w niej Katedra Historii Sztuki Wojennej. Jej potencjał naukowy to czterech samodzielnych pracowników i 8 doktorów, którzy prowadzą prace nad historią sztuki wojennej i historii myśli wojskowej. Prowadzone są również trzy seminaria doktorskie. Mówił o tym przedstawiciel AON płk prof. dr hab. Lech W y s z c z e l s k i.

Prof. dr hab. Jerzy P r z y b y l s k i (WSP Słupsk — AMW Gdynia) mówił o pracy dydaktycznej z zakresu dziejów wojskowości realizowanej w szkołach wojskowych. Bardzo niepokojące jest ciągle uszczuplanie zakresu tego przedmiotu (w akademiach do 40 godz., a w WSO do 30). Studia nad dziejami polskiej marynarki wojennej oraz uzbrojeniem morskim prowadzą AMW i Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni.

Problematyką wojskowo-polityczną regionu Podlasia zajmują się badacze skupieni w Zakładzie Historii Wojskowości Wyższej Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej w Siedlcach. Wyniki badań są publikowane w serii „Powstania narodowe na Podlasiu”. Prace badawcze prowadzone w tym ośrodku przedstawił prof. dr hab. Piotr M a t u s a k.

Płk prof. dr hab. Tadeusz P a n e c k i (WIH) przedstawił tematy badawcze realizowane przez instytut, funkcjonowanie ośrodka informacji bibliograficznej, zaangażowanie naukowców instytutu w prace Wojskowej Komisji Archiwalnej na terenie Federacji Rosyjskiej.

Studia nad dziejami polskiej wojskowej służby zdrowia prowadzi Zakład Historii Medycyny Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi. Funkcjonuje tam też Muzeum Polskiej Wojskowej Służby Zdrowia, prowadzone są ciekawe badania nad symboliką mundurów służby zdrowia WP. Problematykę tę przedstawił prof. dr hab. Andrzej F e l c h n e r (WAM). Prof. dr hab. Jan S z y m c z a k (Uniwersytet Łódzki) w swym wystąpieniu zwrócił uwagę na potrzebę wymiany doktorantów, uczestnictwa w organizowanych konferencjach i sympozjach. Tę problematykę poruszali również w dyskusji prof. dr hab. Wiesław

Caban (WSP Kielce) i dr hab. Marek Nagielski (Uniwersytet Warszawski).

Płk prof. dr hab. Kazimierz Adamek (WSO Poznań) omówił zamierzenia z dziedziny historii wojskowości realizowane w nowo powstałej Wyższej Szkole Oficerskiej im. Stefana Czarnieckiego. Badacze skupieni w tej uczelni zajmują się dziejami broni pancernej, polskiej intendentury i wojskowej konspiracji w Wielkopolsce.

Informację o stanie badań nad konspiracją w okresie II wojny światowej przedstawił płk dr Krzysztof Komorowski (WIH). Złożył on propozycję opracowania i wydania informatora o zasobach archiwów rosyjskich.

Ppłk Czesław Szafrań, redaktor naczelny „Wojskowego Przeglądu Historycznego”, omówił najważniejsze problemy związane z funkcjonowaniem kwartalnika.

Ukazujący się od 1956 r. kwartalnik, uwolniony przed kilku laty z gorsetu uwarunkowań politycznych, jest jedynym ukazującym się regularnie czasopismem historyczno-wojskowym w Polsce. Ambicją zespołu redakcyjnego WPH jest publikowanie wyników najnowszych badań nad dziejami wojska i wojskowości, udostępnianie najważniejszych źródeł archiwalnych (w tym z archiwów b. ZSRR) i dostarczanie szeroko rozumianej informacji naukowej (recenzje, bibliografia, sprawozdania z konferencji naukowych itp.).

Kwartalnik, który powstał jako czasopismo poświęcone głównie okresowi II wojny światowej, od kilku lat sięga do tematyki wcześniejszej — do początku XX stulecia, a incydentalnie nawet głębiej — do dziejów wojskowości polskiej XVIII i XIX w. Coraz częściej na łamach WPH gości też tematyka powojenna (po 1945 r.).

W ostatnim czasie redakcja odczuwa niedostatek oryginalnych opracowań dotyczących dziejów działań bojowych okresu I i II wojny światowej, a także przebiegu lokalnych konfliktów zbrojnych przed II wojną światową i po jej zakończeniu. Mało jest także źródłowych artykułów przedstawiających obiektywnie zarówno wojenne, jak i powojenne dzieje ludowego WP.

Zespół redakcyjny WPH z niepokojem konstatuje słabnący dopływ do redakcji rzetelnych i kompetentnych recenzji najnowszych pozycji książkowych z dziedziny historii wojskowej. Recenzje takie są szczególnie potrzebne wobec obserwowanej ostatnio w kraju mnogości nowych, nie zawsze udanych inicjatyw wydawniczych.

Podsumowania obrad dokonał prof. dr hab. Karol Olejnik, podkreślając, że spotkanie wykazało konieczność integracji środowiska historyków wojskowych. Wszelkie obawy, że nauka historyczno-wojskowa przechodzi regres okazały się nieprawdziwe. Mamy do czynienia z okresem wypełniania luk z ostatnich lat. Rolę koordynatora badań historyczno-wojskowych przyjął na siebie WIH, który będzie organizatorem kolejnego forum w 1995 r. Zakład Historii Wojskowej UAM opracuje informator o historykach zajmujących się badaniami dziejów wojskowych. Powstanie również katalog rozpraw habilitacyjnych i doktorskich. Prof. Olejnik zapowiedział, że materiały z tego pożytecznego spotkania zostaną opublikowane.

mjr dr Janusz Karwat